

R. B. HACIYEV

*Dissertant AMEA A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutu
e-mail: Hacıyevrahman@hotmail.com*

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCAN GƏNCLƏRİNİN MƏNƏVİ TƏRBIYƏSİ (1993-2003-cü illər)

Açar sözlər: Gənclər, mədəniyyət, təşkilat, mənəvi, qəhrəman

Ключевые слова: Молодежь, культура, организация, мораль, герой

Key words: Young, cultural, organization, moral, hero

Heydər Əliyev bizə gənclərin vətəndaşlıq tərbiyəsini, mənəvi tərbiyəsini bütün aspektlərini özündə birləşdirən bütöv elmi nəzəriyyə, zəngin irs qoyub getmişdir. O, Azərbaycan gəncliyinin qarşısında duran strateji vəzifələri və yolları müəyyənləşdirmiş və qeyd etmişdir ki, hər bir Azərbaycan gənci öz həyat yolunu müstəqil Azərbaycan Respublikasının gələcək yolu kimi qəbul etməlidir, hər şeydən artıq müstəqil Azərbaycanın bu günü, gələcəyi haqqında düşünməlidir. Heydər Əliyevin milli ideologiya konsepsiyasının mühüm istiqamətini gənclərin, birinci növbədə Azərbaycanın müstəqilliyi prinsiplərinə sadıqlıq ruhunda tərbiyə edilməsi təşkil edirdi. O, gənclərin tərbiyəsində milli ənənələrin, milli-mənəvi dəyərlərin ümumbəşəri dəyərlərlə vəhdətdə götürülməsi, bunun gənclərimizin mənəvi kodeksini təşkil etməsini, gənclərlə işin bu istiqamətdə aparılmasını tövsiyə edirdi. Eyni zamanda Heydər Əliyevə görə işğal edilmiş torpaqlarımızın azad olunması, ölkəmizin ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsi dövlətin əsas məqsədlərindən biri olduğuna görə milli vətənpərvərlik prinsipi körpəlikdən başlayaraq, hər bir vətəndaşın həyat prinsipi, həyat qanunu, nizamnaməsi olmalıdır [1, 382-395].

Gənclərin əsas vəzifəsinin onların özlərini müstəqil Azərbaycan Respublikasının yaranmasına və əbədi olmasına həsr etməkdən, ölkəmizin ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi, işğal olunmuş torpaqların azad olunmasından və dövlət sərhədlərinin bərpa olunmasından ibarət olduğunu qeyd edən Azərbaycan Respublikasının prezidenti bu vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün gənclər arasında hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsini gücləndirilməsini, orduya diqqətin artırılmasını bütün dövlət orqanları, gənclər təşkilatları qarşısında konkret vəzifə kimi qoymuşdur. Gənclərin qarşısında duran əsas vəzifələrdən birinin də mənəvi tərbiyə olduğunu göstərən Heydər Əliyev onları ümumbəşəri dəyərləri, Azərbaycan xalqının milli-mənəvi dəyərlərini mənimsəməyi, tariximizi, dinimizi yaxşı bilməyi tövsiyə edir və qeyd edirdi ki, milli dəyərlərimizi, milli ənənələrimizi, tariximizi yaxşı bilməyən gənc vətənpərvər ola bilməz. Heydər Əliyevin fəlsəfəsinə görə vətənpərvərlik böyük məfhumdur. Bu sadəcə orduda xidmət etmək deyil, Vətənə sadıq olmaq, Vətəni sevmək, torpağa bağlı olmaq budur vətənpərvərlik [2, 54].

Heydər Əliyevin gənclərin mənəvi inkişafının əsas amili kimi azərbaycançılıq, azərbaycanlılıq amalını görür və bu hissiyyatları hər bir gəncdə yaratmağı arzulayırdı: «Azərbaycanı sevmək azərbaycançılıq hissiyyatını özündə cəm etmək deməkdir» [3, 109]. Milli vətənpərvərlik haqqında danışarkən o keçmiş tarixinin düzgün qiymətləndirilməsi zərurətini ortaya qoyurdu. O, qeyd edirdi ki, bizim xalqımızın böyük, möhtəşəm tarixi vardır və biz öz tariximizlə fəxr edə bilərik. Tariximizin hər mərhələsinin bizim üçün qiymətli olduğunu göstərən Heydər Əliyev xüsusən XX əsrdə Azərbaycanın bir sıçrayış dövrü keçdiyini, bu dövrün ən böyük nailiyyətlərindən birinin ilk demokratik respublika yaranmasını vurğulamaqla, 70 illik sovet tarixinə də qara yaxmamağı, obyektiv qiymətləndirməyi tələb edirdi. O göstərirdi ki, bu dövrdə Azərbaycan xalqının elmi, təhsili, mədəniyyəti sürətlə inkişaf

etmiş, bugünkü müstəqil Azərbaycanın təməlini həmin dövrdə yaranmış iqtisadiyyat, təhsil, elmi-mədəni potensial təşkil etmişdir. Xalqımızın böyük dövlətçilik tarixi olduğunu göstərən Heydər Əliyev bu ərazilərdə tarixən yaranmış bütün dövlətlərin hamısının Azərbaycan xalqının dövlətçilik tarixi olduğunu bildirərək açıq şəkildə bəyan edirdi ki, indi müstəqil Azərbaycan Respublikası Azərbaycanın məlum hüduqları çərçivəsindədir, keçmiş dövrlərdə isə Azərbaycan dövlətləri daha geniş ərazidə olmuşlar [3, 109]. Bununla da Heydər Əliyev «bütöv Azərbaycan» ideyasına nə qədər bağlı olduğunu və bu pul bütün azərbaycanlılarının, o cümlədən xaricdə yaşayan azərbaycanlıların həyat amalına çevrilməsini arzuladığını sübut edirdi. Azərbaycanlılığın əsasında isə birinci növbədə onun tarixinə, mədəniyyətinə dilinə münasibət dururdu. Heydər Əliyevə görə öz dilini bilməyən və sevməyən adam öz tarixini də yaxşı bilə bilməz. Onun üçün ana dilinə münasibət elə vətənə münasibət idi.

Bir neçə xarici dil bilməyin zəruriliyindən danışan ölkə başçısı gənclərə birinci növbədə öz ana dilini, Azərbaycan dilini daha yaxşı mənimsəməyi və sevməyi tövsiyə edirdi. Bu zaman Heydər Əliyev bütün Azərbaycan xalqının lideri kimi milli hisslərə qapanmamağı, bütün xalqların adət-ənənələrinə, mədəniyyətinə hörmətlə yanaşmağı tələb edirdi.

Heydər Əliyev dini dəyərləri gənclərin tərbiyəsinin mühüm amili kimi dəyərləndirirdi. Heydər Əliyev islam dininin bəşəriyyətə bəxş etdiyi bütün nemətlərdən hər bir azərbaycanlının istifadə etməsini, xüsusən cəmiyyətdə davranışında islamın tələblərini əsas götürməsini arzulayırdı. Konstitusiyaya görə Azərbaycanın dünyəvi dövlət olduğunu, dinin dövlətdən ayrı olduğunu göstərməklə yanaşı, Heydər Əliyev bunun bizə, dinə münasibətdə başqa mövqe tutmağımızı, gənclərimizin islam dinini mənimsəmələri üçün lazımi tədbirlər görülməsini tələb edirdi. Heydər Əliyev gənclər arasında bəzi mənfi meyillərin meydana çıxmasının, ayrı-ayrı qrupların gənclərə faşizm əhval-ruhiyyəsini aşılamaq cəhdlərinin onların tərbiyəsinə zərər vurduğunu, ona görə də islam dininin məktəblərdə tədris olunması, təbliğinin zəruriliyinə diqqəti cəlb edirdi. O, gəncləri islam dinin olduğu kimi öyrənməyi, qəbul etməyi və ondan istifadə etməyi tövsiyə edir, eyni zamanda ayrı-ayrı şəxslərin, qüvvələrin şəxsi mənafeləri naminə öz fəaliyyətləri ilə islam dini pərdəsi altında Azərbaycan gənclərinin tərbiyəsini pozanlara qarşı qəti mübarizə aparmağa çağırırdı [3, 112-113].

Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra bazar iqtisadiyyatına əsaslanan, sərbəst, açıq cəmiyyət quruculuğuna başlamış, dünya birliyinin tam hüquqlu üzvü olmaq üçün bütün imkanlardan yararlanmağa çalışır. Ona görə də Heydər Əliyev ölkəmizi, xalqımızı olduğu kimi göstərmək və xalqımızın mənəvi dəyərlərini, uğur və nailiyyətlərini bütün dünyada təbliğ etməyi mühüm vəzifələrdən biri hesab edirdi. Eyni zamanda ümumbəşəri dünyəvi dəyərlərdən səmərəli istifadə etmək, onları milli-mənəvi dəyərlərlə birləşdirmək və xalqın mənəviyyatını zənginləşdirməyi də əsas vəzifə kimi ortaya qoyur, bu zaman həmin vəzifələri ağıl və zəka ilə həyata keçirməyi, milli və ümumbəşəri dəyərlərin sintezinə nail olmağı tələb edirdi [4, 174-175].

Heydər Əliyev gənclərin hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsini, onlarda orduya hörmət hissələrinin, döyüş ruhunun möhkəmləndirilməsinin gənclərin mənəvi tərbiyəsinin ən mühüm istiqaməti və müqəddəs vəzifəsi hesab edirdi. Vətəni, torpağı müdafiə etməyi hər bir gəncin müqəddəs borcu hesab edən liderimiz millətini, torpağını sevən hər bir namuslu gənci torpaqlarımızın zəbt olunmasına dözməməyi, hərbi xidmət keçmələrini həyatın tələbi sayırdı [5].

Heydər Əliyev bir çox ölkələrdə, xüsusən Qardaş Türkiyədə gənclərin Orduya münasibətini, orduda xidmətini və hər bir insanın şərəfli borcu olmasını bir örnək kimi göstərərək Azərbaycan gənclərinə onlardan nümunə götürməyi tövsiyə edirdi [3, 104; 47, 344].

Milli liderimiz gənclərin hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsindən danışarkən tariximizin şanlı

xidmətlərindən, hərbi tariximizin görkəmli şəxsiyyətlərinin həyatından çoxlu nümunələr göstərir, guya Azərbaycan xalqının döyüşkən olmaması, vuruşa bilməməsi və ya heç bir görkəmli hərbi sərkərdəsi, generalının olmaması haqqında şüurlu surətdə beyinlərə yeridilən, gənclərdə təslimçilik ovqatı yaratmaq məqsədi güdən fikirləri qətiyyətdə təkzib edir, tərbiyə işində bizim mütərəqqi ənənələrimizdən istifadə etməyə çağırırdı [3, 104-105]. Eyni zamanda Azərbaycan torpaqlarını Ermənistanın təcavüzündən müdafiə edərkən qəhrəmanlıq göstərən əsgərlərimizin, şəhidlərin nümunəsindən də istifadə etməyi tövsiyə edirdi [1].

Orduya münasibətin formalaşmasında ailə faktoruna Heydər Əliyev böyük önəm verirdi. «Orduya xidmət hər bir gəncin qəlbində böyük arzu kimi yaşamalıdır. Valideyn öz övladlarını tərbiyə edərkən onlara verdikləri nəsihətlər içərisində ən birinci nəsihət, tapşırıq övladının orduda xidmət etməsi olmalıdır». Gənclər arasında orduya, hərbi xidmətə hörmət və diqqətin artırılması üçün Heydər Əliyev yeni ənənənin yaradılmasını – gəncləri orduya xidmətə getməsinə onun ailəsində bayram kimi qeyd edilməsini təklif etdi və nümunə kimi sovet dövründə gənclərin orduya yola salınması ənənəsini misal gətirmişdi. O, həmçinin hərbi hissələrlə, ordu ilə əlaqə yaradılmasını, torpaqların müdafiəsində duran gənclərlə müntəzəm görüşlər keçirilməsini hərbi vətənpərvərlik işi ilə məşğul olan strukturların və şəxslərin əsas işi olduğunu vurğulamışdır [1]. Orduya olan münasibətin yaxşılaşmasının ən bariz nümunəsi gənclər arasında ali hərbi təhsil almağa, peşəkar zabit olmağa həvəsin artması oldu.

1993-cü ildən sonra Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin peşəkar hərbi kadrlarla təmin olunması yolunda da mühüm işlər həyata keçirildi. Hərbi təhsil sistemi sahəsində islahatlar aparılmağa başladı. 1998-ci ilin martında Cəmsid Naxçıvanski adına hərbi Liseyin Naxçıvan filialının açılması haqqında sərəncam verildi. Ölkə Prezidentinin 20 fevral 1999-cu il tarixli fərmanı ilə Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Hərbi Akademiyası yaradıldı. 2001-ci il avqustun 20-də Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbi, Azərbaycan Ali Hərbi Dənizçilik Məktəbi və Azərbaycan Ali Hərbi Təyyarəçilik Məktəbi ilə bağlı fərmanı imzaladı.

Ümumiyyətlə, müstəqillik əldə etdikdən sonra Azərbaycan Respublikasında dövlət quruculuğunun bütün sahələrində əldə edilmiş ciddi nəticələr əsasən mövcud potensiala əsaslanmışdısa, ordu quruculuğuna faktik olaraq müharibə şəraitində başlanılmalı olmuşdu. Həm də nəzərə almaq lazım idi ki, bütün başqa sahələrdə böyük kadr potensialı mövcud idisə, ordu sahəsində Azərbaycan bundan məhrum idi. Ona görə də nizami ordu yaratmaq, peşəkar zabit kadrları hazırlamaq böyük iradə və səy tələb edirdi. Heydər Əliyevin qətiyyəti və əzmkarlığı sayəsində Azərbaycan bu sahədə qoyulmuş məqsədlərə qısa müddətdə nail oldu və milli ali hərbi təhsilin inkişafı baş verdi.

2001-ci ilin yayında Heydər Əliyev Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbinin birinci buraxılışında, eləcə də Ali Hərbi Məktəbin və Ali Hərbi Təyyarəçilik Məktəbinin məzunlarının buraxılışına həsr olunmuş mərasimdə iştirak edərək çıxış etdi. O, Azərbaycan əsgərinə, zabitinə yüksək mənəviyyətə malik olmaları, xalqımızın yüksək mənəvi dəyərləri ilə yaşamağı, Vətən yolunda şəhid olmağı daim gözü önündə saxlamağı nəsihət edərək, onlardan özlərinə qarşı tələbkar olmağı, yüksək qəhrəmanlıq nümunələri göstərməyi və bu nümunələr əsasında da əsgərləri, bütün ordumuzu tərbiyə edərək hazırlamalarını arzuladı [6, 344-346].

Bəlkə də simvolik haldır ki, ümummilli liderimiz Heydər Əliyev həyatının ən son çıxışında gələcəyin hərbiçiləri qarşısında, C.Naxçıvanski adına Hərbi Liseyin 30 illiyinə həsr olunmuş iki mərasimdə etmişdir. Əvvəlcə, 19 aprel 2003-cü il tarixdə o, hərbi liseyin vəziyyəti və fəaliyyəti ilə tanış olmuş, kursantlar qarşısında çıxış etmişdir. İki gün sonra, aprelin 19-da isə Respublika sarayında Liseyin 30 illiyinə həsr olunmuş ikinci mərasimdə çıxış etmişdir. Hərbi Liseyin 30 illik yubileyini Azərbaycanın həyatında tarixi hadisə, bayram kimi

Tarix və onun problemləri, № 2 2012

qiymətləndirərək qeyd edirdi ki, mən həmişə düşünürdüm ki, bizim xalqımızın gələcəyi, nə vaxt da olsa, müstəqil olacaqdır. Məhz bizim bu günümüzdə müstəqillik dövrümüzə görə də, mən bu məktəbi yaratdım, yaşatdım, 30 yaşa çatdırdım [7, 369]. Bütün bunlara görə də Heydər Əliyev C.Naxçıvanski adına liseyə öz övladı kimi baxırdı.

Heydər Əliyev Azərbaycanın gəncliyinə son rəsmi müraciətində, Azərbaycan Respublika Gənclərinin üçüncü forumunda təbrikində də inamla bildirirdi ki, zəngin və dərin mənəviyyətə sahib, vətənpərvər gəncliyi olan xalqımızın daha böyük, daha parlaq gələcəyi var. Ona görə də Azərbaycan dövlətçiliyini yaşatmaq, onu qüdrətli etmək üçün yüksək amallı Azərbaycan gəncləri daim hazır olmalıdır [7, 372].

Beləliklə, Heydər Əliyevin məruzə və çıxışlarında gənclərin vətəndaşlıq və hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsinin bütöv konsepsiyasının əsas istiqamətləri, prinsipləri üsul və vasitələri öz əksini tapmışdı.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

1. Əliyev H.Ə. Müstəqil Azərbaycan Respublikası Gənclərinin Birinci Forumunun 1 illiyi ilə əlaqədar olaraq Forum nümayəndələrinin bir qrupu ilə keçirilən görüşdə çıxış. 1 fevral 1997-ci il, Müstəqilliyimiz əbədidir, VIII kitab, s. 382-395.
2. Azərbaycan beynəlxalq aləmdə. Bakı: Göytürk, 1996-2007-ci illər, 7 cildə.
3. Əliyev H.Ə. Müstəqil Azərbaycan Respublikası gənclərinin birinci Forumunda çıxış. 2 fevral 1996-cı il, «Gələcək gənclərindir», s. 91-134.
4. Gələcək gənclərindir. Bakı: Azərbaycan, 2004, 496 s.
5. Əliyev H.Ə. Respublika Ali Sovetində gənclərin nümayəndələri ilə görüşdə çıxış. 22 sentyabr 1993-cü il, Müstəqilliyimiz əbədidir, I kitab, Bakı: Azər nəşr, 1997, s.164-182.
6. Əliyev H.Ə. Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbinin birinci buraxılışına həsr olunmuş mərasimdə nitq 25 avqust 2001-ci il. «Gələcək gənclərindir», s. 340-347.
7. Əliyev H.Ə. Cəmşid Naxçıvanski adına hərbi liseyin 30 illiyinə həsr olunmuş yubiley mərasimlərində çıxış. 19 və 21 aprel 2003-cü il, «Gələcək gənclərindir», s. 363-370.

R.B.HAJIYEV

Heydar Aliyev and spiritual breeding of Azerbaijan youth (1991-2003 s.)

Heydar Aliyev left us a whole theory of the spiritual and patriotic education of youth. The article deals with the basic content of the ideological heritage of Heydar Aliyev on breed of the young people in the spirit of patriotism and love to national-spiritual and historical traditions of our people.

P.Б.ГАДЖИЕВ

Гейдар Алиев и духовное воспитание молодежи Азербайджана (1991-2003 гг.)

Гейдар Алиев оставил нам целостную теорию о духовном и патриотическом воспитании молодежи.

В представленной статье рассматривается основное содержание идейного наследия Гейдар Алиева по воспитанию у молодых людей чувств патриотизма, любви к национально-духовным и историческим традициям нашего народа.

Rəyçilər: t.e.n. A.Ə.Rzayev, t.e.d. R.C.Süleymanov

BDU-nun Tarix fakültəsi Elmi Şurasının 05 mart 2012-ci il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür (protokol № 07)